

HRNČÍŘSKÉ PECE A DEPOZITA HLÍNY KNOVÍZSKÉ KULTURY

Pece z Černošic, okr. Praha-západ

V poloze „Pod Kazínem“ proběhl záchranný výzkum v roce 1981.

Objekt č.1: V JV stěně jámy pro septik byla zachycena pod 80 cm náplav destruovaná klenba pece. Při bližším zkoumání byly nalezeny velké části pece, hlavně pláště, silné 4-6 cm, místy až 9 cm. Pec byla zachovaná do výšky 70 cm, měla oválný půdorys (150 x 130 cm) s trojúhelníkovým předpecním prostorem (60 x 50 cm) a kúlovou jamkou při S okraji. Dno pece bylo rovné, vyhlazené, dobře zachované ve V části objektu. Po obvodu pláště pece bylo 67 ks kamenů. Vypalovací prostor byl zaplněn keramikou, z níž polovina byla přepálena, keramickými závažími, zvířecími kostmi a uhlíky. Objekt sloužil jako hrnčířská pec, přičemž inventář představuje nepodařenou vsádku, při níž došlo k destrukci pece. Silně přepálená keramika má až charakter škváry a stejně tak i části pláště. Je ovšem možné, že do destruované pece byly vyhozeny další střepy dřív, než se úplně zřítla.

Objekt č.2: V S rohu výkopu byla oválná jáma (120 x 90 cm), zachovaná do výšky 60 cm. Ve výplni byly 2 horizonty – v horní části byla černohnědá hlína stejná jako v objektu 1 a v dolní tmavohnědá s uhlíky a mazanicí o mocnosti 26 cm byly zlomky keramiky a zvířecích kostí. Objekt 2 prvotně sloužil také k vypalování keramiky, ale byl patrně porušen výstavbou objektu 1 a poté sloužil jako odpadní jáma na rozbité a přepálené výrobky.

Pro datování obj. 1 je důležitý zlomek etážovité nádoby s rytou výzdobou, dále typické amforovité zásobnice s válcovitým nebo nálevkovitě rozevřeným hrdlem, zdobeným prstováním. Podle zlomku okřínu s kónickou horní částí a širokou výdutí lze objekt datovat do stupně HA2. V objektu 2, ačkoli je starší, nebyly patrně žádné chronologické rozdíly.

Rekonstrukce procesu výroby keramiky v knovízské kultuře není známa, ale polská badatelka Mogielnicka-Urban jej rekonstruovala u lužické kultury. Hlína se po vytěžení několik měsíců halduje, letní a zimuje, poté se přidává ostřívo, což mohou být jemně drcené střepy nebo písek. Nádoby se modelovaly nejčastěji technikou nálepu válečků a velké amfory a zásobnice se slepovaly z větších proschlých segmentů s vlhkými okraji. Následovalo dekorování a sušení na vzduchu nebo u ohně. Známe 2 typy hrnčířských pecí, víceprostorovou vertikální a horizontální, která je jedno nebo dvouprostorová. Experimentálně bylo zjištěno, že vypalovací teplota v horizontální peci mohla dosahovat až 980 °C, během výpalu se mohlo střídát oxidační a redukční prostředí, celý proces výpalu trval podle záměru 6–18 hodin.

Hrnčířská pec z Černošic je dvouprostorová horizontální kupolovitá pec s pláštěm bez vnitřní dřevěné armatury a je zahloubená do spraše. Topný prostor je oddělen od vypalovacího. Pec nelze pro značnou torzovitost rekonstruovat. Prostor mezi stěnou jámy a pláštěm pece byl zaplněn valouny a pískovcem z blízkého okolí kvůli zpomalení poklesu teploty. Další pece z tohoto období se našly ještě např. v Novém Sedle nad Bílinou, Chotenicích, Čakovcích a Troubsku.

V knovízské kultuře byla keramická produkce určena již pro široký okruh odběratelů, takže dílna v Černošicích mohla svými výrobky zásobovat blízká sídliště, v jejichž areálu nebyla vhodná surovina.

Hliněné koule v jamách knovízské kultury v Hostivici u Prahy

Záchranný výzkum na lokalitě Hostivice - Palouky proběhl v letech 2001 a 2002. Lokalita je na mírném svahu skloněném ke zdroji vody, nadm. výška je okolo 340 m n. m.

Výrobní charakter lokality dokládají destruované hrnčířské pece a hliníky. Ke specifickým nálezům patří 12 objektů obsahující hliněné koule. Jámy byly kruhové nebo oválné s rovným dnem a obsahovaly nejčastěji 6 – 7, max. 10 koulí. Koule byly nevypálené,

až na výjimku, ke které mohlo dojít náhodně, kdy se odlišovala i jáma v rozměrech, hloubce a obsahu. Kromě 3 vypálených koulí obsahovala množství přepálených střepů.

Koule byly tvarově poměrně pravidelné, o průměru kolem 20 cm v žlutookrové, rezavě hnědé nebo šedohnědé barvě. Podle rozborů se skládají z jílovité zeminy a poměrně hrubého ostřiva, které tvořily kamínky, zlomky keramiky a kousků vypálené zeminy. Nálezy tohoto typu jsou ojedinělé, kromě Hostivic se našly už jenom v Březně, Kvíci u Slaného a v Radonicích. Jámy byly v obdobných odstupech kolem výrobního areálu.

Byla vyslovena domněnka, že koule mohly sloužit na uzavírání průduchů v roštu pece nebo na lepší rozložení nádob při výpalu, v tomto případě by ale bylo zbytečné přidání ostřiva. Hlína ve formě koulí ani nejspíš nesloužila na výrobu keramiky, ale asi k různým opravám pecí a mazanicových omítek, což se jeví i z hlediska rozložení a následné dostupnosti suroviny jako nejpravděpodobnější.

Použitá literatura:

ČTVERÁK, V. – SLAVÍKOVÁ, M. 1985: Knovízské hrncířské objekty z Černošic, okr. Praha-západ, Archeologické rozhledy XXXVII, 3-20.

PLEINEROVÁ, I. 2003: Hliněné koule v jamách knovízské kultury (Nálezy ze sídliště mladé doby bronzové v Hostivici u Prahy), In: Šmejda – Vařeka: Sedmdesát neustupných let, Plzeň, 147-153.